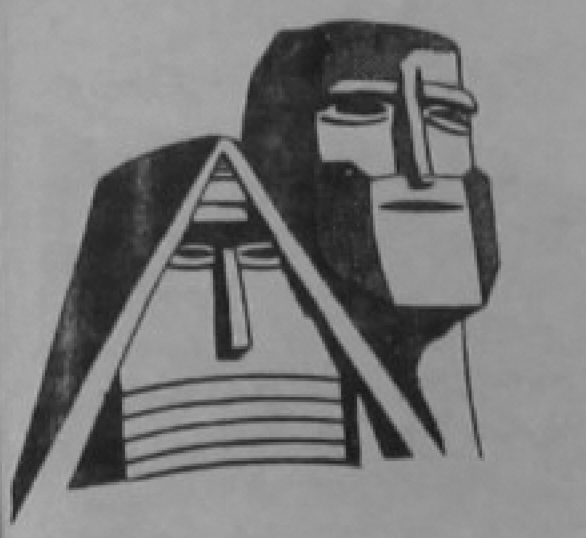

ՉՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԱԾ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՒՈՒՄ Է

«Պետութեան կողմից ռազմատենչ վայրենութեան կամայականութեանը թողնուած մարդկանց, ինքնապաշտպանութիւն կազմակերպելու յուսահատ փորձ» է որակել արցախցիների ու յարակից բնակավայրերի հայութեան գործողութիւնները մոսկուաբնակ պրոֆեսոր Ա. Սիմոնեանը: ԽՍՀՄ գլխաւոր դատախազին՝ Տրուբինին, Մոսկուայի Հայկական Միութիւնների Ընկերակցութեան յանձնարարութեամբ գրած իր դիմումում պրոֆ. Սիմոնեանը Արցախում իրականացուող պետական ահաբեկչութեան գլխաւոր մեղաւորներ անուանելով Պուգոյին, Շատալինին, Անդրկովկասեան զինուորական տարածքի 4րդ բանակի հրամանատար զնդապետ Բուտիրկինին, ԽՍՀՄ ՆԳՆ ներքին զօրքերի դիվիզիայի հրամանատարի տեղակալ զնդապետ Միշինին ու նրա ենթականերին, Ադրբեջանի ՆԳ նախարար Ասադովին ու Մամեդովին, ԼՂԻՄ Կազմկոմիտէի նախագահ Պոլյանիչկոյին, հարց է տալիս, թէ ին[illegible] Հարաւային Օսեթիայում կամ Մոլդաւիայում բացայայտօրէն ճանաչւում է օսերի, ռուսների, գագաուզների ինքնապաշտպանութեան իրաւունքը, իսկ Արցախի դէպքում առաջ է մղւում մի այլ փիլիսոփայութիւն՝ պարտադրուած Ադրբեջանի ազգայնամոլ ղեկավարութեան կողմից:

Ադրբեջանական տրամաբանութեամբ, շարունակում է նա, ռուսաստանեան ֆեդերացիայում պէտք է հալածէին ու ոչնչացնէին թաթարներին, քանզի օրէնքով Թաթարական ԻԽՀՆ չի կարող դառնալ միութենական հանրապետութիւն, առաւել եւս յայտարարել Ռուսաստանի իրաւազօրութիւնից դուրս գալու մասին: Հեղինակը հարցնում է նաեւ, թէ ի՞նչ եղան ազերի ջարդարարների աւազակախմբերը, որտե՞ղ է նրանց զէնքը, ինչո՞ւ նոյն այդ Ղարաբաղում չեն ստուգւում ադրբեջանական բնակավայրերը, ո՞վ կեանքի կոչեց ազերի ՕՄՕՆականներին եւ ի՞նչ միջոցների հաշուին են նրանք ֆինանսաւորւում: Ինչո՞ւ է հայկական շրջաններում գործի դրւում չորրորդ բանակը, որը 60 տոկոսով համալրուած է ազերիներով:

Յուլիսի 25ին ժամը 17ին Նախարարների խորհրդում տեղի ունեցած մամլոյ ասուլիսի ժամանակ Մոսկուայի քաղխորհրդի ժողպատգամաւոր Վ. Տիտովը, որը նախորդ օրն էր վերադարձել Շահումեանից, նշեց, որ ինքը կենդանի վկան ու ականատեսն է շրջանի հայ ազգաբնակչութեան տեղահանութեան: Ըստ ժողպատգամաւորի պատմածի, ադրբեջանական կողմում նոյնպէս փախստականներ են կուտակել, որոնց վատթարագոյն պայմաններում պահելով ցանկանում են օգտագործել իրենց կեղտոտ խաղերի մէջ: Վ. Տիտովին, ի դէպ, նաեւ շատ այլ անկախ դիտորդների, որոնք վերջին շրջանում այս տարածքն են ժամանում, չի յաջողուել զինուորական ղեկավարութեան հետ բանակցել: Վ. Տիտովը կազմել է մի յայտարարութիւն, որում ասւում է, որ խորհրդային բանակը մասնակցում է Շահումեանի շրջանի գիւղերից հայ բնակչութեան տեղահանութեան բարբարոսական գործողութեանը. «Այդ յանցագործութիւնները կազմակերպած իշխանութեան ուժը նրանում է, որ նա կարողացել է տարածաշրջանում լրատուական շրջափակում իրագործել»:

Մամլոյ ասուլիսի միւս մասնակից՝ ՀՀ ԳԽ պաշտպանութեան կոմիտէի նախագահ Վ. Շիրխանեանը իր հերթին տեղեկացրեց, որ նախորդ օրուանից կրկին սրուել է իրավիճակը Վարդենիսի, Կապանի, Գորիսի սահմանային գօտիներում, ինչպէս եւ Շահումեանի շրջանում: Նախորդ ամբողջ գիշերը չի դադարել հրետանային ռմբակոծութիւնը Վերիշէնի վրայ: Գիւղը շրջապատուած է 18 զրահամեքենաներով: Շատ ցած բարձրութեան վրայ սպառնալից պտոյտներ են գործում ռազմական ուղղաթիռները, որոնցից ժամանակ առ ժամանակ կրակահերթեր են արձակւում տների ուղղութեամբ: Այս հոգեբանական մշակմանն աւելանում են բարձրախօսներից տրուող յայտարարութիւնները՝ գիւղը թողնելու վերաբերեալ: Զինուորականները ահաբեկում են, թէ գիւղից մի կրակոց լսուելու դէպքում բոլորին կը գնդակահարեն: Այս պայմաններում գիւղից դուրս են հանւում կանայք, ծերերն ու երեխաները: Վերիշէնի համայնքը խորհրդակցել եւ որոշել է մնալ եւ հայրենի հողի համար կռուել մինչեւ վերջ: Ըստ Յուլիսի 24ին, ՀՀ ՆԳՆի պաշտօնատար Ա. Մանուչարեանի՝ լրագրողներին հաղորդած տեղեկութիւնների, ազերիները պնդում են, թէ իրականացուող գործողութիւնների հեղինակը միայն բանակի 23րդ դիվիզիան է:

«Ռոսսիյսկայա գազետա» թերթի Յուլիսի 25ի համարում ասւում է, որ Ռուսաստանի լրատուական գործակալութեան թղթակցի հետ հարցազրոյցի ժամանակ ԽՍՀՄ ՆԳՆ ներկայացուցիչ գնդապետ Պողոլինը իր նախորդ յայտարարութիւններին հակասելով ասել է, որ Յուլիսի սկզբին ներքին զօրքերն իրօք մասնակցել են ադրբեջանական ՕՄՕՆի գործողութիւններից մէկին՝ կատարելով օժանդակողի պարտականութիւններ:

«Ռուսաստանի մտաւորականութեան Ղարաբաղ կոմիտէ»ի («Կրիկ») անդամ Վ. Ալեքսէեւսկին Յուլիսի 26ին Վերիշէնից հաղորդել է, որ Կիրովաբադեան 23րդ հրաձգային դիվիզիայի զօրքերը խախտելով Լ. Տէր Պետրոսեանին Եազովի տուած խոստումը՝ ոչ միայն չեն վերացրել գիւղի պաշարումը, այլեւ խրամատաւորւում են: Ակներեւ է, որ գիւղի բնակչութեան տեղահանման ծրագիրը ուժի մէջ է, փոփոխուել է միայն իրականացման ժամկէտը:

Յուլիսի 26ին ժամը 15ին ԳԽ նախագահ Լ. Տէր Պետրոսեանը, ընդունելով 3 հոգուց կազմուած շահումեանցիների պատուիրակութեանը, մասնաւորապէս հաղորդել է, որ հասել է մի համաձայնութեան, ըստ որի ՕՄՕՆը որեւէ գործողութեան այլեւս չի մասնակցելու, իսկ խորհրդային բանակի ղեկավարութիւնը խոստացել է զերծ մնալ որեւէ միջամտութիւնից: Ցաւօք, տխուր նախադէպերը վկայում են, որ վարած ներկայ քաղաքական կուրսի պայմաններում հանրապետութեան ԳԽ նախագահի տուած հաւաստիացումներն ու խոստումները, իրականանալու փոխարէն, հակառակ արդիւնքն են տալիս:

Մոսկովեան ԱՆԻ լրատուական գործակալութիւնը հաղորդել է, որ Յուլիսի 28ին ԽՍՀՄ ՆԳՆ զօրքերը հեռացել են Շահումեանի շրջանից: Հաղորդագրութեան մէջ նշւում է, որ Հադրութի եւ Շուշիի շրջանների բնակչութեան տեղահանութիւնը, ինչպէս նաեւ Մանաշիդ, Բուզլուխ, Էրքէջ գիւղերի վրայ ադրբեջանական ՕՄՕՆի յարձակմանը նոյնպէս նախորդել է ներքին զօրքերի դուրս բերումը: Հեռացածների փոխարէն ադրբեջանական ՕՄՕՆին աւելացել են խորհրդային բանակի նոր զօրամասեր, որոնք ենթարկւում են պաշտպանութեան նախարար Եազովին: Գիւղերի մօտ աւելացել են նաեւ կրակակէտերը:

Արցախում եւ Հայաստանի սահմանամերձ գօտում չդադարող աւազակային գործողութիւնների հետեւանքով աւելանում են մարդկային եւ նիւթական կորուստները:

Ադրբեջանական Ջաբարլի գիւղի կողմից հրկիզող արկերով հրդեհել են Իջեւանի շրջանի Վազաշէն գիւղի դէզերը: Աւտոմատաւորների ուղեկցութեամբ մեքենաներով ներխուժելով այգիները, ազերիները թալանում են բերքը, կտրում ու կոտրատում են ծառերը, նորատունկ այգիներում արածեցնում են իրենց նախիրը:

Յուլիսի 26ին ժամը 15-16ի սահմաններում ազերիները հրդեհել են Գորիսի շրջանի Կոռնիձոր գիւղի անհատական այգիներից մէկը, որտեղից հրդեհը տարածուելով՝ մի քանի հարիւր հեկտար հողատարածութիւններ դարձրել է հիմնովին անմշակ:

Յուլիսի 26-27ի գիշերը Գորիս-Կապան ճանապարհահատուածի 29րդ կիլոմետրում ազերիների յանկարծակի յարձակումից յետոյ «Ժիգուլի-2107» մեքենայի ուղեւորները մի կերպ կարողացել են մեքենան աւար թողնելով մթութեան քողի տակ փախչել: Ուղեւորներից երկուսը վիրաւորուել են:

Յուլիսի 27ին ելուզակների յարձակումը Հարաւ գիւղի անասնապահական ֆերմայի վրայ, բարեբախտաբար յաջողուել է առանց կորուստների յետ մղել:

Յուլիսի 27ին երեկոյեան ժամը 20ին Փարուխ-Խրամորթ ճանապարհին, դաշտում աշխատելուց վերադարձող տրակտորիստներին տեղափոխող մարդատար ինքնաշարժի գնդակոծութեան հետեւանքով սպանուել են 2 հայորդի եւ 2ը ծանր վիրաւորուել: 2ին յաջողուել է փախչել ու թաքնուել:

Յուլիսի 28ին ժամը 15.30ի սահմաններում Սիսիանի Բռնակոթ գիւղի եւ Նախիջեւանի ԻԽՍՀ Շահրալի շրջանի սահմանագլխին, անասնապահների մօտ գնացող «Զիլ» մակնիշի մեքենայի 3 անզէն ուղեւորները ընկել են զինուած ազերիների թակարդը: Նրանց յաջողուել է պատանդ տանելիս ճանապարհին փախուստի դիմել, մեքենան թողնելով ազերիներին:

Ախքենդ գիւղում երկօրեայ բանակցութիւններից յետոյ, երբ արդէն դադարել էին փոխհրաձգութիւնները, Յուլիսի 28ին նշուած գիւղի տարածքից զինուորները եւ ՕՄՕՆականները յարձակուել են Կապանի ջրմուղ-կոյուղու սահմանամերձ գօտում գտնուող մաքրման կայանի վրայ եւ հրդեհել են այն:

Նոյն օրուայ գիշերը ազերիները 2 ժամ ռմբակոծել են Կապանի Եղվարդ գիւղը: Գիւղի մօտ տեղակայուած զինախումբը հրաժարուել է պատասխան կրակ բացել, պատճառաբանելով, որ իրենք հրաման ունեն միայն ներխուժում կանխել:

Յուլիսի 30ին հանրապետական օպերատիւ շտաբի ներկայացուցիչ Սեմիոն Բաբայեանը հաղորդել է լրագրողներին, որ նախորդ գիշեր Վարդենիսի շրջանում հայրենի սահմանները պաշտպանելիս թշնամու նշանառու կրակոցից զոհուել է ՄՕՀԶի 22ամեայ մարտիկ Վարդան Բալասանեանը:

«Խորհրդային Ղարաբաղ» թերթից տեղեկանում ենք, որ շարունակում է ծանր վիճակում մնալ մարզի գիւղատնտեսութիւնը: Արհեստականօրէն ստեղծուած խոչընդոտների պատճառով մարզում կորչում է հարիւրաւոր տոննաներ հացահատիկ: Արցախում եղած 197 կոմբայններից բերքահաւաքին մասնակցում են ընդամենը 45ը: Յուլիսի 22ի դրութեամբ հնձման ենթակայ 35 922 հեկտար արտերից հնձուել է միայն 15 հազարը, այսինքն ընդհանուր ցանքատարածքների 41,5 տոկոսը: Անցեալ տարուայ նոյն ժամանակաշրջանի մէկ հեկտարից 2,8 տոննա ցորենի դիմաց այժմ ստացւում է 1,85 տոննա բերք: Եւ որքան ձգձգւում է բերքահաւաքը, այնքան հացի մեծ կորուստ է կրում Արցախը:

«Խորհրդային Ղարաբաղ»ի Յուլիսի 26ի համարից տեղեկանում ենք նաեւ, որ վատ վիճակում է նաեւ անասնակերի կուտակման գործը: Ինչպէս յայտնի է, մարզը չունի խտացուած կերերի արտադրութիւն, իսկ արտաքին աշխարհից խտացուած կեր ստանալը անհնարին ու անյոյս գործ է: Ուստի այսօր առանց յետաձգելու պէտք է լրջօրէն մտածել տեղում անասնակերի կուտակման մասին:

Յուլիսի 22ի տուեալներով մարզում մի հեկտարից հնձուել է 5459 տոննա խոտ, ընդհանուր տարածութեան 48,4 տոկոսը: Մարզում կուտակուել է 1987 տոննա ծղոտ՝ անցած տարուայ կուտակուածի 10,6 տոկոսը: Հացահատիկի ամբարման եւ անասնակերերի կուտակման գործը ճգնաժամային վիճակից կարելի է հանել միայն վառելանիւթ հայթայթելու պայմանով:

«Ճգնաժամային վիճակ» խորագրի տակ «Լեռնային Ղարաբաղ» օրաթերթում տեղեկացուած է մարզի ամենահզօր արտադրական ձեռնարկութեան՝ Մետաքսի կոմբինատի չափազանց ծանր եւ ողբերգական դրութեան մասին: Այսօր կոմբինատն աշխատում է իր հնարաւորութիւնների 25-30 տոկոսի չափով: Յուլիսի 1ի դրութեամբ այստեղ թողարկուել է 25 միլիոն 746 հազար ռուբլու արտադրանք: Սա կիսամեակի համար նախատեսուածի կէսից էլ քիչ է: Կոմբինատը իր պատուիրատուներին անցած կիսամեակում 135 միլիոն 348 հազար ռուբլուց արտադրանք պակաս է առաքել: Շրջափակման հետեւանքով ամբողջովին պարապուրդի է ենթարկուել կոմբինատի արտադրամասերի կէսից աւելին: Իսկ Շուշիի Քարինտակ գիւղի մասնաճիւղը անգործութեան է մատնուած ազերիների գրեթէ ամեն օր կրկնուող գնդակոծումների հետեւանքով: Հումքի բացակայութեան հետ միասին, կայ նաեւ մէկ այլ հանգամանք, որոնք այսպէս կոչուած «պատահականութիւններն» են: Երկրի տարբեր մասերից կոմբինատի հասցէով առաքուող հումքը եւ պահեստամասերը անհետանում են ճանապարհներին եւ յետոյ նոյն «պատահականութեամբ» յայտնւում են Ադրբեջանի Շաքիի եւ այլ շրջանների գործարաններում:

Եթէ որեւէ հայ դեռեւս չգիտի, թէ այս պայմաններում ինչ պէտք է անել, թող դիմի Հայաստանի խորհրդարանի կոմունիստ եւ ՀՀՇական պատգամաւորներին եւ նրանք կը բացատրեն, որ հարկաւոր է շտապ, շա՜տ շտապ պրեզիդենտ ընտրել: